

סיפור החג – לצוות החינוכי ולהורים

חג סוכות חל בט"ו בתשרי ונמשך שבעה ימים. סוכות הוא אחד משלושת הרגלים (סוכות פסח ושבעות) בהם היו יהודים עולים לרגל לבית המקדש. יום החג הראשון הוא יום טוב, ואחריו שישה ימי חול המועד.

חג סוכות מופיע בתורה גם כחג חקלאי בו חוגגים את עונת האסיף בסוף הסתיו וגם כמועד המציין את המאורע ההיסטורי של הושבת בני ישראל בסוכות בנדודיהם במדבר. מועד החג נקבע לאמצע תשרי (החודש השביעי במקרא), בצאת שנה חקלאית אחת ותחילתה של שנה חקלאית חדשה.

"אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ, תחגו את חג ה' שבועת ימים, ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל, ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבועת ימים. וחגתם אתו חג ל-ה' שבועת ימים בשנה, חקת עולם לדוריכם, בחדש השביעי תחגו אתו. בספת תשבו שבועת ימים, כל האזרח ב'ישראל ישבו בספת. למען ידעו דורותיכם כי בספות הושבתתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, אני ה' אלהיכם" (ספר ויקרא, פרק כ"ג, פסוקים ל"ט-מ"ג).

בחג סוכות בונים סוכה, יושבים, אוכלים וישנים בה. הישיבה בסוכה היא לזכר יציאת מצרים והסוכות בהן ישבו בני ישראל בזמן הנדודים במדבר.

שמו של חג הסוכות נותן ביטוי למצווה העיקרית והבולטת של החג: ישיבה בסוכה. הסוכה היא מבנה ארעי העשוי מחומרים זמניים. הסוכה נבנית תחת כיפת השמים, גג הסוכה נקרא סכך. הסכך עשוי מענפים או מצמחים שאינם מחוברים לקרקע ויש לראות דרכו את השמים. אל הסוכה נהוג לזמין אורחים סמליים הנקראים "אושפיזין" לשבת בסוכה. בכל יום משבעת ימי החג מזמינים אורח אחד, לרוב לפי הסדר הבא: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד. כל אורח מסמל את המידות המאפיינות אותו, שנכנסות יחד איתו באותו יום.

מלבד ישיבה בסוכה יש מצווה ליטול ארבעה מינים: לולב, הדס, אתרוג וערבה. אתרוג – יש בו טעם וריח, לולב (תמר) – יש בו טעם ואין בו ריח, הדס – יש בו ריח ואין בו טעם, וערבה אין בה ריח ואין בה טעם. ארבעת המינים מאוגדים ונמשלים לסוגי האנשים השונים המרכיבים את החברה. הם מסמלים אחדות אנושית וקבלה של כולם.

חג סוכות מכונה בתפילה "זמן שמחתנו" והוא החג היחיד בתורה שלגביו נכתב שלוש פעמים על המצווה לשמוח: "ושמחת בחגך" (דברים טז, יד) "והיית אך שמח" (דברים טז, טו) "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים". (ויקרא כג, מ).

בסיום חג הסוכות, בכ"ב בתשרי, נחוג **שמיני עצרת**, שהוא חג נפרד העומד בפני עצמו, והמצוות המיוחדות של חג הסוכות (הסוכה, נטילת לולב וכו') אינן חלות בו. ביום זה מתקיים גם מועד **שמחת תורה**. יום זה מציין את סיום המחזור השנתי של קריאת התורה והתחלת מחזור חדש. ביום זה קוראים את הפרשה האחרונה בתורה, פרשת "וזאת הברכה", ומיד אחריה את תחילת הפרשה הראשונה, פרשת בראשית.

בארץ ישראל מועד החג הוא בשמיני עצרת (כ"ב בתשרי), ומחוצה לה הוא נחוג ביום טוב שני של גלויות של שמיני עצרת (כ"ג בתשרי).

סיפור החג – מותאם לילדים

חג הסוכות מזכיר לנו את התקופה בה בני ישראל הלכו במדבר לאחר שיצאו ממצרים (קישור לחג הפסח). הם עברו דרך ארוכה במדבר. 40 שנה בני ישראל נדדו (עברו) ממקום למקום ובכל מקום שחנו בו הקימו **סוכות**. הסוכה בנויה מחומרים קלים כמו קרשים, יריעות בד, קנים וכפות תמרים. את הסוכה אפשר לפרק, ולהקים שוב במקום אחר, לא כמו הבתים בהם אנו גרים, שהם בתי קבע הבנויים מאבן, עץ ובטון.

חג סוכות חל בסתיו. זוהי העונה בה החקלאים עובדי האדמה גומרים לאסוף את היבול מהשדה ומתכוננים לעונה החדשה. לכן חג סוכות נקרא גם **חג האסיף**. בישראל ובכל האזור שלנו לא תמיד יורד מספיק גשם, ולפעמים יש שנת בצורת: שנה שיוורד בה מעט מאוד גשם. בלי גשם החקלאים לא מצליחים לגדל את הירקות, הפירות וכל גידולי השדה. בחג החל בדיוק לפני עונת הגשמים מתפללים בבתי הכנסת את "תפילת הגשם" - תפילה לשנה גשומה.

בהקשר זה אפשר לספר על חוני המעגל –

האגדה מספרת על איש צדיק ושמו חוני. אנשים האמינו שבגלל שהוא צדיק גדול ועושה מעשים טובים, התפילות שלו מתקיימות. ובאמת הוא היה מתפלל לגשם והגשם היה יורד! שנה אחת לא ירד גשם הרבה ימים והתחילה שנת בצורת. האנשים היו במצוקה גדולה, וביקשו מחוני להתפלל. חוני התפלל – ועדיין לא ירד הגשם. חוני לקח מקל, צייר על האדמה עיגול גדול, נעמד בתוכו ואמר "אני נשבע שלא אצא מהעיגול הזה עד שירד גשם" ובאמת התחיל לרדת גשם שוטף! ירד כל כך הרבה גשם עד שביקשו ממנו להתפלל שהגשמים יפסיקו קצת. כל תפילותיו של חוני נענו, ובגלל העיגול שצייר על האדמה כינו אותו "חוני המעגל".

בחג סוכות ישנה מצווה לקחת (ליטול) את ארבעת המינים: לולב, ערבה, הדס ואתרוג להחזיק אותם יחד ולנענע אותם. אל הסוכה נוהגים להזמין אורחים רבים הנקראים "אושפיזין".

בסיומו של חג הסוכות ישנו יום חג שנקרא **שמחת תורה**. יהודים דתיים נוהגים לקרוא כל שבוע בבית הכנסת בספר התורה – ספר שהוא חשוב וקדוש בדת היהודית. זה ספר ארוך מאד ולוקח שנה שלמה לקרוא את כולו. חג שמחת תורה הוא החג שמסמן את הסיום של קריאה שלמה של כל ספר התורה, והתחלה מחדש של הקריאה שלו לשנה הבאה. את שיאן של חגיגות הסיום מסמלות ה"הקפות", שבהן מוציאים ברוב הקהילות את כל ספרי התורה מארון הקודש, ועורכים עמם שבע הקפות או יותר מסביב לבימה כשהם נישאים בזרועות המתפללים, תוך שירה וריקודים. את טקס ההקפות נוהגים לערוך מספר פעמים במהלך החג ובצאתו.

מנהגי החג

ישיבה בסוכה

בחג הסוכות מצווה לשבת בסוכה ולהשתמש בה כבית. קיום המצווה כולל מגורים של ממש בסוכה הכוללים אכילה, שתייה ולינה בה במהלך כל שבעת ימי החג. הישיבה בסוכה היא לזכר הסוכות בהן ישבו בני ישראל במדבר בזמן נדודיהם במדבר לאחר יציאתם ממצרים.

סוכה היא בית ארעי, כלומר לא מקום קבוע. גג הסוכה המכונה סכך צריך להיות מהצומח ותחת כיפת השמים כך שניתן יהיה לראות את הכוכבים. את הסוכה נהוג להתחיל לבנות כבר במוצאי יום כיפור ובכך להתחיל מצווה ראשונה. את הסוכה מקשטים והופכים אותה למקום נעים ומזמין. אל הסוכה נהוג להזמין אורחים "אושפיזין".

שמחת בית השואבה

במהלך חג הסוכות משלבים טקסים הקשורים במים ושמחים בשמחת בית השואבה. הטקסים הקשורים למים באים אף הם בשל מועדו של החג - הסתיו והתפילות מתרכזות בציפייה לגשמי ברכה. המקור לשמחת בית השואבה הוא בחגיגת הסוכות בתקופת בית המקדש. במהלך השנה היו מנסכים (שופכים) יין על המזבח בזמן הקרבת הקורבנות ואילו בסוכות היו שופכים מים ומבקשים גשם. גם בימנו חוגגים את שמחת בית השואבה בבתי הכנסת ובחוצות הערים – חוגגים, שרים וקוראים תהילים ושרים את השיר "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה".

ארבעת המינים

בחג הסוכות, מצווה ליטול את ארבעת המינים:
לולב (השדרה המרכזית של הדקל)
אתרוג (ממשפחת פירות ההדר)
שלושה הדסים
שתי ערבות (ערבי נחל)

ארבעת המינים הם סמל לאנשים השונים בעם ישראל לפי תכונותיו של כל מין. הטעם מציין תורה והריח מעשים טובים. כך שהאתרוג, בעל הטעם והריח, מסמל אדם שיש בו גם תורה וגם מעשים טובים. הערבה, חסרת הטעם וחסרת הריח, מסמלת אדם שאין בו לא תורה ולא מעשים טובים. ההדס בעל הריח וחסר הטעם מסמל את אלו שיש בהם מעשים טובים אך אין בהם תורה, והלולב שתמריו הם בעלי טעם, מסמל את אלו עם תורה, אך ללא מעשים טובים.

אחת הסיבות שנוטלים אותם ביחד היא שארבעת המינים משלימים אחד את השני, המעשים הטובים בהדס וידע התורה בלולב משלימים לאתרוג, והאתרוג אף הוא משלים את הערבה, זהו סמל לכך שחלקיו השונים של עם ישראל משלימים זה את זה.

אושפיזין

מנהג נפוץ בחג הוא הזמנת אורחים סמליים, הנקראים אושפיזין ("אורחים" בארמית), לשבת בסוכה. בכל יום משבעת ימי החג מזמינים אורח אחד, לרוב לפי הסדר הבא: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד. כל אורח מסמל את המידות המאפיינות אותו, שנכנסות יחד איתו באותו יום. כהרחבה למנהג זה, נהוג גם להזמין אנשים רבים ושונים ככל האפשר להתארח בסוכה - מכרים וזרים, עניים ועשירים, צדיקים ופושעים.

הקפות

בשמחת תורה נהוג להוציא את כל ספרי התורה מארון הקודש ולערוך יחד עמם שבע הקפות או יותר מסביב לבימה כאשר הספרים נישאים בזרועות המתפללים, תוך כדי שירה וריקודים. את ההקפות נהוג לעשות גם במהלך החג וגם בצאתו. ההקפות נערכות בליל החג לקראת סוף תפילת ערבית וביום שמחת תורה עצמו בתפילת שחרית.

צילום: גדעון מרקוביץ'

קריאה בתורה

בקריאת התורה קוראים בפרשת "וזאת הברכה", הפרשה האחרונה בספר דברים ובתורה. נהוג לכבד בעלייה לתורה את כל באי בית הכנסת, לרבות הילדים, העולים יחד לתורה. במספר קהילות נקראת עליית הילדים עליית כל הנערים. לאחר עליית כל הקהל לתורה בפרשת "וזאת הברכה" עולה חתן-תורה לקריאת סוף הפרשה ומיד אחריו עולה חתן-בראשית לקריאה של תחילת פרשת בראשית כדי לסמל את המשכיות ומחזוריות התורה.

ערכי החג והתאמה לערכי יד ביד

- הכנסת אורחים – מנהג ה"אושפיזין".
- הסוכה מסמלת בית ארעי. היציאה מבית הקבע לבית הארעי מבטאת את הביטחון באלוהים. היא נותנת לנו פרופורציה ומזכירה לנו את השפע שיש לנו ושלא בהכרח יש לכל אחד.
- עבודת אדמה וקשר לאדמה ולחקלאות – חג האסיף בו נאסף יבול השדה.
- שמחה – "ושמחת בחגך והיית אך שמח"

דגשים לסביבת חינוך רב תרבותית

- חשוב לזכור שהילדים מגיעים מרקעים שונים – מלאומים ודתות שונות, כמו גם מבתי חילוניים ואף אתאיסטים. עקב כך, לימודי הדת והאמונה המלאים מתבצעים בכל בית בנפרד לפי אמונת ההורים. תפקידנו הוא לעשות חשיפה תרבותית, ולא דתית. אין ללמד את הילדים אמת דתית מוחלטת ("אלוהים אמר ש..."). ניתן לומר "ביהדות מאמינים ש..." או "אני כיהודיה מאמינה ש...". עם זאת הילדים רכים ואין צורך להיכנס לעומק לדיונים של דת ואמונה, אלא פשוט להיות רגישים לנושא.
- כמו בשאר החגים – נתמקד בעיקר בערכים שניתן ללמוד מהחג, ובמנהגים המשפחתיים והקהילתיים.
- בלמידה רב תרבותית של שמחת תורה ניתן לקשר למנהגים של ריקוד ושמחה בתרבויות שונות. ניתן לעשות קישור לתפילות לגשם בדתות ותרבויות שונות.
- יש לקחת בחשבון כי שמחת תורה הוא חג דתי וסמליו מקושרים באופן מאד ישיר לדת ולתפילה היהודית. יש להתנהל ברגישות עם הילדים הבאים מתרבויות ודתות שונות, למשל בבחירת הסיפורים, השירים היצירה וכדומה.

פעילויות חינוכיות לקראת החג

אפשרויות לקישוט הגן

סביבה חינוכית בנושאים: בניית סוכה בגן וקישוטה יחד עם הילדים. מתן מקום לביטוי וליצירתיות של הילדים בהכנת הקישוטים. "אושפיזין" של ילדי הגן - מי האורחים שהם רוצים שיבואו לבקר.

סיפורים ושירים

יצירה ואמנות

אוכל ובישול

מרחב וסביבה, פעילויות קהילתיות (PBE)

ושמחת בחגך!